

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

Oratij Marij ad Quirites, de se & de ea quam parabat in Africam
expeditione: Ex Sallustio: Mirificè composita ad C. Marij ingenium oratio:
Laconica, grandis, &c.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

ierum vehementes patria superstitionis iniecit faces.

VIII. Non tanti patrij Di curandi sunt, sed & peregrini, qui cum hospitio excepti fuerint, sine piaculo deseri non possunt. Hac superstitionis deliramenta. Certè Romæ diligentissima superstitione habebatur collectum quicquid usquam fuerat vanis erroribus institutum (inquit) Sanctus Leo, serm. de SS. Apostolis. Iuno autem, cuius hic meminit, fuit Regina nomine consecrata. Hac Regina cæli, dolum quippe, perstringitur à Prophetis in sacris. Vt Ierem. 7. facere placentas Reginae cæli. Alij tamen per Regnam cæli putant illic intelligi stellam Veneris, vel Luna, quæ clarissima face conspicua, cæli militia instar Regina præesse videtur.

Regina cæli.

Vnde lapidem pellucidum, & eximium instar Luciferi in fronte Moloch idoli sculptum, ab Ethnicis commemorat Occumenius in Actor. 7. de quo Amos cap. 5. Sidus Dei vestri. Vbi Septuaginta sidus Dei vestri ἐπιφάν. quod nomen ἀνάφαν in derisionem idoli, nonnulli Graeci interpretes vertierunt.

ἐπιφάν quid.

IX. Ad Deo transit ad sacerdotes, quos nefas, ait, auctere ex isto sacrorum domicilio, quod semper incolere, & cum flammis Diabolo noctem unam manere extra urbem nefas sit, quid futurum est, si per singulas noctes peregre habitaverit?

X. A Comitibus urbis, quæ sufficere aliis in locis fieri non possunt.

XI. Occurrit obiectioni, & fontem huius consilij aperit, quod est prudentis eloquentiæ. Vbi enim ars rationum, quibus potissimum aduersarij inuituntur obfessa est facilius iter patet ad reliqua. Occasio autem huius migrationis, quæ prætebatur, erat adificandi difficultas, & populis inopia, idcirco infracti animi imbecillitatem nunc sanare contendit.

XII. Idcirco à religione transit ad gloriam P. R. cui in hac migratione pessima dedecoris nota iniretur. Ad Alliam autem flumen, cuius hic meminit, à Gallis Romani concessi, unde Alliensis dies. Festus Alliensis dies dicebatur apud Romanos obscœrissimi ominis, ab Allia fluuio, scilicet vbi Romanus futus à Gallis exercitus.

Alliensis dies.

XIII. Verget à nomine Romano & grauius inertiã perstringit. Aristides præclare de hac Romani nominis gloria. ἡγοῦ τὸ Ρωμαῖον εἶναι ἐποικήσατε οὐ πόλιος ἀλλὰ γένους.

Romani Cives mundi.

ὄνομα κοινὸν ἔστι. Orat. 14. in Romam, quasi diceret. idem est Romanum esse, ac orbis terrarum ciuem.

XIV. Pergit segnes animos inflammare, maxime à charitate patria, ex quo consurgit grauis, morata, & ad persuadendum efficaci oratio, motibus etiam peropportunis incensa.

XV. Adit in argumentum utilitatis, qua gloria annecti debebat, Roma situm, & commoda, De hac re legendus Aristid. oratione in Romanam. καλὸν ἂν εἴη τὸ ἀχροῦς πρῶτος, καλὸν πάλιν ἢ τὴν ἐν μέσῳ γὰρ καταβαίνει δὲ μέχρι καὶ βαλῶντος.

Roma m. g. n. g. n. u. d. o.

XVI. Ad summum sequitur peroratio, cui etiam grauiores, sanctioresq; apud P. R. historias de industria seruauit, vbi quod capite humano in Capuoli fundamentis reposito ait, nota Toli Vulcentiam caput fuisse, quod Arnobius libr. 6. aduersus gentes isharum rerum indignator accuratissimus notat his verbis.

Capitoliū.

Reguatoris in populi Capitolio, quis est hominum qui ignoret Toli esse sepulchrum Vulcentiam? Quis est, inquam, qui non sciat Toli ex fundaminum sedibus, caput hominis euolutum, non ante plurimum temporis, aut solum sine partibus ceteris, hoc enim quidam ferunt, aut cum membris omnibus humationis officia sortitum & cetera, quæ fuscè exequitur exagitans hanc vanitatem.

ORATIO MARI AD QUIRITES de se, & de ea, quam parabat in Africam expeditione.

Ex Salustio.

Mirifice composita est ad C. Marij ingenium hac oratio. Est enim laconica, grandis, stricta, neruosa, sublimis, sine arte artificiosissima.

Sic ego, Quirites, plerosq; non iisdem artibus imperium à vobis petere, & postquã adepti sunt, gerere: primò industrios, p p p p sup

supplices, modicos esse, deinde per ignauiam, & superbiam atatem agere. Sed mihi contra videtur. Nam, quo vniuersa respub. pluris est, quam consularis, aut praetura, eo maiore cura illam administrati, quam haece peti debere. Neque me fallit, quantum cum vestro maximo beneficio negotij sustineam. Bellum parare simul, & aratio parere: cogere ad militiam eos, quos nobis offendere, domi forsque omnia curare, & ea agere inter inuidos, occurrentes, faciosos, opinionone, Quiritites, asperius est. Ad hoc alijs, si deliquere, vetus nobilitas maiorum: fortia facta cognatorum, & affinium opes, multae clientelae, omnia haec praesidio adsunt: *mibi spes omnes in memet sita, quas necesse est virtute, & innocentia tutari: nam alia infirma sunt.* Et illud intelligo, Quiritites, omnium ora in me conuersa esse, & quos, bonosque fauere (quippe beneficia mea in rempub. procedunt) nobilitatem locum inuadendi me querere. Quo mihi acius aditendum est, ut neque vos capiamini, & illi frustra sint. Ita ad hoc ztatis a pueritia fui, ut omnes labores, & pericula consueta habeam. Quae ante vestra beneficia gratuito faciebam, ea uti mercede accepta deleeram, non est consilium, Quiritites. Illis difficile est in potestatibus temperare, qui per ambitionem sese probos simulauerunt: mihi, qui omnem atatem in optimis artibus *egi, lenefacere iam ex consue. udine in naturam versitur.* Bellum me gerere cum Iugurtha iussistis: quam rem nobilitas aegerime tulit. Quae so reputate cum animis vestris, num id mutari melius sit, eequem ex illo globo nobilitatis ad hoc, aut aliud tale negotium mittatis hominem veteris prosapiae, ac multarum imaginum, & nullius stipendij: scilicet, ut in tanta re ignauius omnium trepidet, festinet, iumat aliquem ex populo sui officij monitorem: Ita plerumque euenit, ut quem vos imperare iussistis, is sibi imperatorem alium querat. At ego scio, Quiritites, qui postquam consules facti sunt, acta maiorum, & Graecorum nihil tanta praeccepta legere ca perint, praepositi homines. Nam legere, quae fieri tempore postuerunt te, atque viu prius est.

Virtus.

Benefacti
bonorum
natura.Experien-
tia.

Comparate nunc, Quiritites, me hominem nouum cum illorum superbia. Quae illi audire, & legere solent, eorum patrem vidi, alia egomet gessi; quae illi literis, ea ego militando didici. Nuuc vos existimate facta, an

dicta pluris sint. Contemnant nouitatem meam, ego illorum ignauiam: mihi fortuna, illis probra obiectantur. *Quaquam ego naturam vnam, & communem omnium existimo: sed fortissimum quemque generis sum esse.* Ac si iam ex partibus Albani, aut Bestiae queri posset, mense, an illos ex se gigni maluerint: quid responsuros creditis? nisi se liberos quam optimos voluisse? Quod si iure me despiciunt, faciant id maioribus suis, quibus, uti mihi, ex virtute nobilitas coepit. Intudent honori meo: ergo inuideant labori, & innocentiae, periculis etiam meis: quoniam per haec illum coepi. Verum homines corrupti superbia ita atatem agunt, quasi vestros honores contemnant: ita hos petunt, quasi honeste vixerint. Na illi falsi sunt, qui diuersissimas res pariter expectant, ignauiam voluptatem, & praemia virtutis. Atque etiam quum apud vos, aut in senatu verba faciunt, pleraque oratione maiores suos extollunt, eorum fortia facta memorando clariores sese putant, quod contra est. Nam quanto vita illorum praeclearior, tanto horum discordia flagitiosior. Et profecto ita se res habet: Maiorum gloria posteris quasi lumen est, neque bona eorum, neque mala, in occulto patitur. Huiusce rei ego inopiam patior, Quiritites. Verum id, quod multo praeclearius est, meamet facta mihi dicere licet. Nunc videte, quam iniqui sint. Quod ex aliena virtute sibi arrogant, id mihi ex mea non concedunt: scilicet quia imagines non habeo, & quia mihi noua nobilitas est, quam certe peperisse me, quam acceptam corrupisse melius est. Equidem ego non ignoro, si iam mihi respondere velint, abunde illis facundiam, & compositam orationem fore. Sed in maximo vestro beneficio, quum omnibus locis me, vosque maledictis laecerent, non placuit reticere: *ne quis modestiam in conscientiam duceret.* Nam me quidem ex animi mei sententia, laedere nulla oratio potest: quippe vera, necesse est bene praedicet; falsam vita, modestaque mei superant, sed quoniam vestra consilia accusantur, qui mihi summum honorem, & maximum negotium imposuistis: etiam atque etiam reputate, num eorum penitendum sit. Non possum, fidei causa, imagines, neque triumphos, aut consularis maiorum meorum ostentare: At, si res pollet, hastas, vexillum, phaleras, alia militaria dona, praeterea cicatrices aduerso corpore. *Hi*

Imagines
nobilitatisFortis
et
in
gignit

Phalera.
Eloquen-
tia in mi-
lite non
requiritur.

Hæ sunt meæ imagines, hæc meæ nobilitas, non hereditate relicta (vt illa illis) sed quam ego plurimis meis laboribus, & periculis quaesivi. Non sunt composita verba mea: parvi id facio: ipsa se virtus satis ostendit: illis artificio opus est, vt turpia facta oratione tegant. Neque literas Græcæ didici, parum placebat eas discere, quippe quæ ad virtutem doctoribus nihil profuerant. At illa multo optima Republicæ doctus sum hostem ferire, præsidia agitare, nihil metuere nisi turpem famam, hyemem, & æstatem iuxta pati, humi requiescere, eodem tempore inopiam, & laborem tolerare. His ego præceptis milites hortabor: neque illos arte colam, me opulenter: neque gloriam meam labore illorum faciam. Hoc est vile, hoc civile imperium.

Namque quum tu per molliem agas, exercitum supplicio cogere, id est dominum, non Imperatorem esse. Hæc atque alia maiores vestri faciendæ, sequæ, & Republicam celebrare. Quis nobilitas streta, ipsa dissimilis moribus, nos illorum æmulos contemnit, & omnes honores, non ex merito, sed quasi debitos à vobis repetit. Cæterum homines superbissimi procul errant.

Maiores eorum omnia, quæ licebat illis, relinquere, diuitias, imagines, memoriam sui præciaram: virtutem non relinquere, neque poterant; ea sola neque datur dono, neque accipiunt. Sordidum me, & incultis moribus aiunt: quia parum scite conuiuium exorno, neque histriionem vllum, neque pluris pretij coquum, quam villicum habeo, quæ mihi libet confiteri, Quirites. Nam, & ex parente meo, & ex alijs sanctis viris ita accepi.

Virtus.

Coquus.

Labor virorum munditia.

Munditias mulieribus, viris laborem conuenire, omnibusque bonis oportere plus gloriæ, quam diuitiarum esse: arma non suppellectilem decori esse.

Quin ergo, quod iuuat, quod charum æstimant, id semper faciant, ament, potent. vbi adolescentiam habuere, ibi senectutem agant, in conuiujs dediti ventri, & turpissima parti corporis: sudorem, piluorem, & alia talia relinquant nobis, quibus illa epulis iucundiora sunt. Verum non est ita, nam vbi se omnibus flagitijs decoiueret turpissimi viri, bonorum præmia creptum eunt. Ita iniustissimè luxuria, & ignauia, pessimæ artes, illis, qui colere eas, nihil officium: Reip. innoxia: cladi sunt. Nunc, quoniam illis, quantum mores mei,

Sudor habitus fortium.

non illorum flagitia posebant, respondi: pauca de repub. loquat.

Primum omnium de Numidia bonum habetore animum, Quirites. Nam, quæ ad hoc tempus Iugurtham tuta sunt, omnia remouisti, auaritiâ, imperitiâ, atque superbiam: deinde exercitus tibi est, locorum sciens, sed me hercule magis strenuus, quàm felix. Nam magna pars eius auaritia, aut temeritate ducum attrita est.

Et quamobrem vos, quibus militaris est ætas, adnitimini mecum, & capeffite rempublicam, neque quemquam ex calamitate aliorum, aut Imperatorum superbia metus ceperit. Egomet in agmine, atque in prælio consultor idem, & locius periculi vobiscum adro: me, vosque in omnibus rebus iuxta geram. Et profecto, Diis iuuantibus, omnia matura sunt, victoria, præda, laus, quæ si dubia aut procul essent, tamen omnes bonos reip. subuenire dicebat. Et enim nemo ignauia immortalis factus est: neque quisquam parens liberis, vt æterni forent, optauit, magis vti boni, honestique vitam exigerent. Plura dicerem, Quirites, si timidis virtutem verba adderent. Nam strenuis, abundè dictum puto.

OECONOMIA orationis.

I. Exordium à persona aduersariorum, quot obliquè in odium adducit, sibi à suo in Rempublicam beneuolentiam concilians, vt qui ducram provinciam lubenter pro salute publica sustineat.

II. Expositio sua vita, quam perpetua ætatis hest comparat cum nobilium fastu, molliæ, imperitiâ: vt sibi gratiam apud populum, & honorifica munera, illis vero ereci infamiam. Hinc oratio etiam in hoc ingenio candore plena maiestatis, & veluti toris elata consurgit. Optima porro artes, quarum hic meminit, sunt labor militaris, disciplina industria, frugalitas, Olim veri boni proprie fortes in bello: unde Græcorum æquis. Quin milites in sacramento militia, promittebant, virum bonum, quod docui alibi.

Fortas qui.

III. Et quoniam vnum nobilitatis presidium erat in fumosis imaginibus, & veterum umbris collatum, hanc arcem communi loco contra flagitiosam nobilitatem quasi machina, fortiter intentatò concutit.

Parè

Nobilitas virtus. Pari siquidem omnes conditione nascimur, sola virtute distingui mur.

Hominum 3. genera. Philo Iudaus libro de gigantibus, tria hominum genera distinguit, homines terra, homines caeli, homines Dei. Homines terra sunt omnes, qui ad carvas terrenas, corporisq; voluptates sunt proiecti, licet profapia, & opibus polleant.

Homines terra qui? Homines caeli sunt literati & πισμονοι & φιλομαθῆς. Homines Dei, sunt sacerdotes, & Propheta, qui vita puritate, & contemplationis magnitudine seiuuati à sensibus, in mundum intellectualem demigrarunt, iam Angelorum ciuitati inscripti. Estus verba sunt.

Homines Dei. Τὸ ὁδωτὸν πᾶν, περικύβαιτες, εἰς τὸν νοητὸν κόσμον μετατέθησαν, κακῶν ἀνησῶν ἐγχαρῆντες ἀφῆρτων καὶ ἀσωμάτων ἰδέειν πολιτεία. Et haec verba nobilitas.

IV. Deinde quod artificiosum est aduersariorum eloquentiam in eorum damnum vertit, sua infantia, quasi innocentia praclaro argumento gloriosus.

Non placuit, inquit, reticere, ne quis modesti in conscientiam duceret, hoc est, ne quis silentium meum mala conscientia notam existimaret: Tum respondet non insidiantis eloquentia fucos, sed prolatis donis militaribus, & cicatricibus: Hac enim eloquentia C. Marij, haec sunt imagines. Quid hac oratione efficacius, aut gratius? Quod autem hic habet de sua infantiā, hoc Plutarch. refert, in Mario quippe dicebat γέλοιον ἡρώματα μαρτυρεῖν, ὡς ci didασκαλοδιδάσκων ἐπέγοις. Ridiculum esse, literas à mancipiis doctoribus (Gracos sugillans) ediscere.

**Graca li-
esta.**

V. Excusat morum rursicritatem, quam cum luxu, & mollitia aduersariorum comparatam magni sibi decoris instar esse ostendit. Plena autem est acrimonia, & maiestatis oratio, grandibus etiam sententiis, quasi vestis gemmis illuminata. Quid autem grauius & illuminatius esse potest, quam cum deliciis aduersarijs concedit, sibi sudorem, & puluerem quasi propriam hereditatem. Haec sunt virtutis nota.

Virtus.

Seneca de vita beata, virtutem in templo inuenies, in foro, in curia stantem, puluerulentam, coloratam, callosam habentem manus. Contra voluptas, ἠρωπικῆ, ἐπὶ χριστὸς χαλκιδέτις

Voluptas.

ἔκλυσι μένη, ut describitur apud Maximum Tyrium oratione quarta.

VI. Transite ad statum belli, de quo & bo-

nam spem P. R. ingerit, & strenua ad milites hortatione concludit, illud subinde inculcans.

Neminem ignauia immortalem factum. Quid spectant ea, qua habet Cicero 2. de legibus.

Olla propter qua datur homini ascensus in caelum mentem, virtutem, pietatem, fidem, earumq; laudum delubra sumo, nec ulla vitiorum solennia, obeunt.

ORATIO P. VALERII
Publicolæ Consulis ad Tribunos,
omnemq; ple-
bem.

ARGUMENTVM.

Exules seruiq; arcem Romanam nocte ad magnum numerum duce App. Herdonio occupauerunt. Quod vbi comperit fuit, reliquum noctis in armis Romani egerunt, ignari, qui homines, quantusque numerus hostium esset. Postero die, cum Herdonius consilium, voluntatemq; suam declarasset, tum quoque Trib. pleb. non bellum illud, sed imaginem modò contendebant ad auertendos à legis cura plebis animos. Populum itaq; ab armis discedere iubent. Quod cum Patribus nuntiatum esset, P. Valerius ex curia in templum ad Tribunos veniens, de periculo cum ijs primum, deinde cum plebe sic egisse fertur.

Ex T. Liuiō.

Q Vid hoc rei est Tribunū? Appij Herdonij ductu, & auspicio Remp. euerfuti estis: ita felix vobis corruppendis fuit, qui seruitia vestra non commouit auctor. Quum hostes supra caput sint, discedi ab armis, legefq; ferri placet: inde ad multitudinem oratione conuersa. Si vos vrbis Quirites, si vestri nulla cura tangit; at vos veremini Deos vestros ab hostibus captos! Iupiter optimus maximus, Iuno regina, & Minerva, alij

Dij,